

Diarienummer: KS-2024/751

Handläggare: Kristina Sandberg, Projektchef fyra spår och strategisk exploatering

TJÄNSTEUTLÅTANDE

Projektuppdrag - Utveckling av Knivsta och Alsike stationer

Förslag till beslut

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till projektuppdrag för utveckling av Knivsta och Alsike stationer.
2. Projektets behov av ekonomiska medel om 4,2 miljoner kronor för 2026 beaktas i mål och budget 2026.
3. Förvaltningen ska kontinuerligt rapportera till och konsultera kommunstyrelsens arbetsutskott om pågående förhandlingar om eventuell medfinansiering av järnväg och stationer.

Sammanfattning av ärendet

I november 2024 inkom Trafikverket med beslut om korridor för spårdragning av två nya järnvägsspår genom kommunens tätorter. I och med Trafikverkets beslut går genomförandet av fyra spår in i en ny fas med särskilt fokus på planläggning och förberedelser inför spårutbyggnad. Därför har förslag till ett nytt projektuppdrag för kommunens samlade arbete tagits fram. Projektuppdragets syfte är att styra förvaltningens arbete med fyra spår utifrån kvalitet, tid och ekonomi. I projektuppdraget ingår bland annat att förhandla om medfinansieringsavtal för järnvägsanläggningen som kräver särskild politisk närvaro och löpande politisk styrning.

Ärendets uppkomst och historik

Ärendet om projektuppdrag för utveckling av Knivsta och Alsike stationer avser planeringsfasen av arbetet med spår och stationer. Ärendet har föregåtts av tecknande av fyrspårsavtalet (SUN-2017/39-17), framtagande och upphävande av Stadsutvecklingsstrategi 2035 (SUN-2021/442) (KS-2023/460) samt framtagande av en förstudie av bland annat området potential och mobilitetsförutsättningar i form av stationsområdesutredningar (KS-2024/244).

I enlighet med det så kallade Fyrspårsavtalet bygger Trafikverket två nya järnvägsspår och en ny station i Alsike för att öka robusthet, kapacitet och tillgänglighet på Ostkustbanan. Under november 2024 beslutade Trafikverket att de nya spåren ska gå i befintlig sträckning vilket innebär att även Knivsta station kommer rustas upp i samband med utbyggnaden. I och med Trafikverkets

lokaliseringsbeslut går arbetet med fyraspår in i en ny fas där en järnvägsplan ska tas fram och avtal ingås om hur järnvägsanläggningen ska utformas och genomföras. Kommunen samverkar med Trafikverket i framtagande av järnvägsplanen och har särskilt ansvar för att säkerställa en god helhetsplanering av stationsområdena och för att skapa förutsättningar för järnvägsspåren genom planläggning och tecknande av avtal. Utifrån ovanstående åtaganden föreslår förvaltningen att kommunen tar fram vägledande utvecklingsprogram för stationsområdena, planlägger och ingår avtal som möjliggör passager och nya spår samt utreder och planerar för hur det ska gå till när spåren byggs ut.

På kommunstyrelsens sammanträde 22 april beslutade kommunstyrelsen att ge förvaltningen uppdraget att ta fram stationsområdesutredningar för Knivsta och Alsike station som förberedelser inför uppstart av järnvägsplanen. Stationsområdesutredningarna är ett kunskapsstärkande material avseende utvecklingspotentialen av Knivsta och Alsike stationer utifrån tre olika tillväxtscenarion framtaget av Spacescape AB, bilaga 2. Utredningarna berör övergripande förutsättningarna för kommersiell service, projektekonomi och hur stationsområden kan programmeras för att upplevas som trygga och uppskattade platser i kommunen. Utredningarna visar även var nya passager behöver placeras för att mildra järnvägens barriäreffekter och för vilka trafikslag de bör utformas för. Stationsområdesutredningarna ligger till grund för ärendets föreslagna projektuppdrag och föreslås vara en utgångspunkt för kommande framtagande av utvecklingsprogram för stationsområdena, detaljplaneläggning och förhandlingar med Trafikverket avseende järnvägsanläggningens passager och kvaliteter.

Den projektekonomiska bedömningen i stationsområdesutredningarna grundar sig på en marknadsdjupsbedömning av bostäder i Knivsta kommun samt intäkts- och kostnadsanalyser genomförd av Evidens. Bostadsmarknadsdjupet visar sammanfattningsvis att det inte finns efterfrågan på fyrspårsavtalets överenskomna bostadsantal på 15 000 bostäder till 2057. Efterfrågan på bostäder i hela kommungeografin motsvarar cirka 200 bostäder per år vilket i sin tur innebär cirka 7500 bostäder till 2057. Stationsområdesutredningarna visar på en begränsad marginal mellan intäkter och kostnader som, givet en otillräcklig bostadsefterfrågan, inte kommer kunna täcka kommunens övergripande tröskelinvesteringar och lånekostnader över tid. Därför föreslår förvaltningen att en fördjupad utredning över fyrspårsavtalets genomförande ska tas fram inom ramen för projektuppdraget och utgöra underlag för fortsatt dialog med stat och region och eventuellt tecknande av nytt tilläggsavtal.

Projektuppdraget innebär i huvudsak styrning av fem övergripande uppdrag:

1. Utvecklingsprogram för stationsområdena i Knivsta och Alsike
2. Planläggning för att möjliggöra den nya järnvägsanläggningen med tillhörande passager
3. Förhandla medfinansieringsavtal med Trafikverket
4. Utredning av utbyggnadsfasen och hur negativa effekter för framkomlighet kan mildras
5. Ta fram underlag inför fortsatt dialog med stat och region om fyrspårsavtalets genomförande

Rättslig utredning

Lagstöd

Plan och bygglagen (2010:900)

Interna styrdokument

Översiktsplan (2017)

Vision 2040 (2024)

Konsekvensbeskrivningar

Projektuppdraget innebär arbete med strategiska utvecklingsplaner för stationsområdena, detaljplaneläggning av spår och passager samt förhandling av medfinansieringsavtal. Det innefattar även strategiska analyser och framtagande av underlag för dialog med stat och region om tilläggsavtal till fyrspårsavtalet avseende dess genomförande och planering av utbyggnadsfasen av fyra spår och stationer. Utvecklingen av stationsområdena påverkar de allra flesta kommuninvånarna och framtagande av utvecklingsplanerna kommer därför ske i bred dialog med kommuninvånare. Stationsområdena är kommunens viktigaste kollektivtrafiknoder och regionen som finansierar kollektivtrafiken har beroenden till kommunens programmering av områdena. Arbetet föreslås därför ske i nära samverkan med regionen för att säkerställa effektiv kollektivtrafik och resenärsnytta i stationsområdena. Detaljplanearbetet är en förutsättning för att Trafikverket ska kunna fastställa järnvägsplanen. Trafikverkets snäva tidplan innebär antagande redan under 2026. Detaljplanerna begränsas till att bara innehålla det som behövs för att anta järnvägsplanen för att klara den pressade tidplanen. Den övriga samhällsplaneringen sker inom ramen för utvecklingsprogram för Knivsta och Alsike stationer. Beslut om planuppdrag och utvecklingsprogram fattas i ett separat ärende (KS-2024/750) likaså beslut om uppdraget att ta fram underlag för fortsatt dialog med stat och region om fyrspårsavtalets genomförande (KS-2025/11). Finansieringen av samtliga uppdrag ingår i detta beslut om projektuppdrag.

En ytterligare konsekvens av den snäva tidplanen för utbyggnaden av järnvägen är att medfinansieringsavtalet som reglerar eventuell medfinansiering av Trafikverkets järnvägsanläggning i syfte att uppnå önskade nyttor ska vara klart i Q3 2025. Arbetet kommer innebära snabba ställningstaganden till förslaget om medfinansiering. För att säkerställa politisk förankring i arbetet föreslås att kommunens förhandlingsgrupp ledd av projektchef för fyra spår kontinuerligt rapporterar och konsulterar kommunstyrelsens arbetsutskott under förhandlingsprocessen. Slutligt beslut om kommunal medfinansiering fattas av kommunfullmäktige.

Ekonomiska konsekvenser

Arbetet med stationsområdesutredningar bedöms i tidigt skede kosta cirka sju miljoner kronor under åren 2025-2026. Arbetet med program för Alsike station ligger utanför kostnadsbedömningen då omfattningen av arbetet inte är klarlagt och påbörjas först efter utvecklingsplanen för Knivsta station. Förvaltningen bedömer att

kostnader för arbetet med projektuppdraget kan komma att inrymmas i budget för tillfälligt förhandlingsstöd fyra spår under 2025. Projektbudgeten för 2026 motsvarande cirka 4,2 miljoner behöver beaktas i kommunens mål och budget 2026.

Barnkonsekvensanalys

Barnkonsekvensanalys är gjord enligt checklista.

Samlad bedömning

Förvaltningen bedömer det som lämpligt och ändamålsenligt att samla arbetet med utveckling av spår och stationer samt strategiska utredningar om fyrspårsavtalets genomförande i ett samlat projektuppdrag. Förvaltningen bedömer att de kommande årens arbete med fyra spår är avgörande för slutresultatet av både spår och stationsområden och att resurser och tid bör tillägnas arbetet med en särskild prioritet.

Underlag för beslut och beslutsexpediering

Underlag för beslut

Tjänsteutlåtande 2024-12-16

Förslag på projektuppdrag 2024-12-16

Stationsområdesutredning 2025-01-08

Beslutet skickas till

Akten

Samhällsbyggnadskontoret

Tillväxtkontoret

Daniel Lindqvist
Kommundirektör

Barnchecklista inför beslut

Alla under 18 år är att betrakta som barn.

1. Påverkar beslutet barn?

Ja Nej

Beslut om projektuppdraget är en ram för internt projektarbete och berör inte barn.

2. Hur har barns bästa beaktats?

3. Beskriv eventuella intressekonflikter.

4. Barn tillfrågas vid övergripande fleråriga planer/styrdokument. Har så skett?

Ja

Nej

Inte aktuellt. Beslutet rör inte en övergripande flerårig plan eller ett flerårigt styrdokument.

Om ja, förklara på vilket sätt barn varit delaktiga i beslutet, vilka åsikter barnen lyft fram samt hur dessa åsikter beaktats i beslutet. Om nej, förklara varför barn inte tillfrågats.